

BÁN ISTVÁN

A vadkár miatt okszerűen löni és nem irtani kell a gímszarvast!

Az 1992. júniusában közlésre leadott kéziratomban aktualizációt csak növelte dr. P. Burschel: Vadkármegelőzés (Erdészeti Lapok 1993. június p. 189-191.) cikke.

Az utóbbi időben többen figyelmeztettek, hogy saját érdekeimben ne toljam a vadászok szekerét, ezért a félreértések elkerüléséért jelentem ki, hogy az erdőért, azaz életközösségének minden egyes tagjáért tevékenykedem. Ezt bárki láthatja, aki ismeri eddigi munkámat és az azokat összefoglaló 11 könyvemet, másfél-száz egyéb publikációm. Most is az erdő életközösségének egyre inkább veszélybe kerülő tagjának, nevezetesen a gímszarvasnak az irtását szeretném megakadályozni ugyanúgy, ahogy a faállomány célscrű, mérsékelt véghasználatának érdekében is tevékenykedem. Ezért kérem a fanatikussalókat, hogy munkámat összességében és ne tetszés szerint kiragadvá értelmezzék.

A természetszerető embernek soha nagyobb szüksége nem volt az összefogásra, mint ebben az átalakuló világban. Jelenünk és jövőnk függ a természet egyensúlyától. A szerencsénk az, hogy van egy nagy összekötő kapcsunk, a természet imádota! Ez az ami az ízig-veérg erdészt, mezőgazdászt, természetvédőt, turistát, vadászt (abc-sorrend!) közös emberré tesz. Egymás között lehetnek véleményeltérések, de ezek a természet összhangját nem bonthatják meg. **Egyik vagy másik életközösséget, sem a vadat, sem a faállományt soha nem szabad a többi kárára előnybe helyezni.** A Föld évmilliárdnyi életének nagy természeti katasztrófái jó példát adnak bolygónk sebezhetőségére. Ezért fontos valamennyi szempont bölcs mértelegése, egymás véleményének türelmes meghallgatása, megértése, átgondolása, megvizsgálása és az elfogadható megállapítások felhasználása. Úgy gondolom, ezen elképzelések tükrében szabad csak kizárólagosan az egyes szakmai érdekeket tárgyalni.

A kártípusok az ország erdeiben nem egyenletesen oszlanak el, és amíg az egyik helyen mindent tönkretesz a vad, addig a másik területen az erdőművelés normális körülmények között jelentős vadkár nélkül folytatható. A károk valódi felmérése az egész országot lefedő mintavételi háló szerint lehetséges. Az Erdőrendezési Szolgálat által elvégzett erdők egészségi állapotának nagyterületű, reprezentatív felvétele a 4x4 km-es háló csomópontjainak az erdőbe eső állandó mintaterületein történik. Külön figyelmet érdemelnek a nemezközi kárfokozatok:

0 nemzetközi kárfokozat	0-10% károsodás egészséges
1 kárfokozat	11-25% károsodás gyengén károsított
2 kárfokozat	26-60% károsodás közepesen károsított
3 kárfokozat	61%- károsodás erősen károsított
4 kárfokozat	elpusztult.

A kártétel valódi nagyságát az határozza meg, hogy az adott állományban az elérendő célállapothoz elegendő törzsszámú és szerkezetű erdő marad-e vissza?

A károsodás mértékének töl-ig százalékos értékhatárai feltételezhetően figyelembe veszik az erdő kárt kínövő képességét is. Az erdők egészségi állapotának felvétele a vadkár-ra is kiterjedt, de vizsgálata nem volt elsődleges cél.

A kártípusok felvételénél, mint minden reprezentatív vizsgálatnál, nem abszolút pontosságú adatokat kapunk, viszont rendkívül jó nagyságrendi arányokat ismerhetünk meg. Maga a kártípus meghatározása és a kárfokozat eldöntése is kénytelen általános, az egész országra kiterjesztett elveket elviselni. A legproblémátikusabb a fiatalos megítélés, ugyanis az erdőfelügyeleti átvételtől függetlenül a már erdőnek tekinthető mintavételi helyen történik a felvétel, így ahol még nem állt be az állomány, nem tudjuk, hogy termőhelyi, emberi, vadkártételi vagy egyéb okok miatt nincs még erdő. Ugyancsak elgondolkodtató, hogy maga az okozott kár is különböző hatású az állomány jövőjére. Így például a vezérhajítás lecsípése jelentős kár lehet akkor is, ha kis mértékben fordul elő, de mivel a felvétel augusztusban történik, ez után egy nagyobb mértékű levélrágás a tölgnél kisebb jelentőségű. A fajok is eltérő érzékenységek, hisz egy tölgy vagy akác felületi kéreg dörzsölése hiába kár, mégsem jelentős, ugyanez bükknél már súlyos lehet. A természetes felújításokban egy kiváló termőhelyen álló 80 éves bükkös vagy tölgyes alatti újulatot ért károsítás nem jelentős, hisz a föltete álló öreg állományt még sokáig nem szabad leszodni, viszont ugyanez a károsítás a vágásérettség idején katasztrófális is lehet. *Ezért kell a szakember, hogy ne fanatikuss, egyoldalú érdekét tekintve legyen csak képes az erdő életközösségét bármilyen szempontból is elbírálni.*

Az erdő egészségi állapotának vizsgálata nem adhat mérlegponos adatokat, viszont, mint minden természetben végrehajtott vizsgálat alapján levont következtetés, nagy valószínűséggel az egész ország területén kiegyenlítődő, helyes nagyságrendi arányokat mutatja.

Előzőek figyelembevételével az FM Erdőrendezési Szolgálat terepi munkában igen jártas és abszolút pártatlan szakemberei 4108 db mintaterületet vizsgáltak meg és ezek eredményét „Jelentés az erdők egészségi állapotának 1989-ben végzett felméréséről. Budapest, 1990” anyag tartalmazza. A jelentés szerint az egész országot lefedő mintavételi területeken gyenge vadkár 7,2%, közepes vadkár 2,7%, erős vadkár elenyésző 0,6% alatti mértékben fordult elő. Megjegyzésre szorul, hogy a legvesélyeztetetebb 1-10 éves korosztályú mintafák 10,6%-kal és a 11-20 éves korosztályú mintafák 18,5%-kal részesedtek a 100 éves korig kiter-

jedő, 10 éves korosztályokra osztott mintafák összességéből, tehát jelentős arányt képviseltek.

Az erdő vadkár veszélyeztetettségét jól mutatja a különböző korosztályú erdőkben 1991-ben vizsgált vadkár eloszlás (az 1-3 magassági osztály összes fajtájában együttesen). Az összes vadkárból a kis kártétel miatt *egészségesnek* tekinthető 1-10 éves korosztályú erdőkben a fák 81%-a, 11-20 éves korosztályú erdőkben a fák 86%-a, ennél idősebb korosztályú erdőkben a fák 94-98%-a. *Gyengén károsított* 1-10 éves korosztályú erdőben a törzsek 9%-a, 11-20 éves korosztályú erdőben a törzsek 6%-a, ennél idősebb korosztályú erdőkben a fák 0-2%-a. *Közepesen károsított* 1-10 éves korosztályú erdőben a fák 8%-a, 11-20 éves korosztályú erdőben a fák 6%-a, ennél idősebb korosztályú erdőkben a fák 0-2%-a. *Erősen károsított* 1-10 és 11-20 éves korosztályú erdőkben az 1-1%-a, ennél idősebb korosztályú erdőkben csak tized %-nyi arányban mutatható ki. *Elpusztult* a fák 1-3%-a. A vadkár mértékének megoszlása a különböző korosztályú erdőkben azt mutatja, hogy nagyrészt az erdő képes kinőni, illetve ápolással és nevelővágással helyre lehet hozni.

A vadkár-elfordulás mértékét mutatja az E-lapos adatállomány is. Az 1991 évi minőségi és mennyiségi erdői vadkár adatait vessük össze az „Erdőállomány adattár országos összefoglaló táblázatok” 1991. január 1-i állapot adataival. E szerint megállapítható, hogy országos viszonylatban az erdői vadkár a nem befejezett erdősítés területéhez képest 14%-ban, a legvesélyeztetettebb 1-10 éves korosztályú erdőterülethez képest 7%-ban és az össz erdőterülethez képest 0,8%-ban fordul elő. Természetesen országos viszonylatban a kis százalékos értékek is nagy terület abszolút értéket képviselnek. Az is természetes, hogy a vadállomány nagysága és az okozott kár között összefüggés van. Ezt az összefüggést

használtam ki a vadkár megengedett mértéke alapján megadott szarvasállomány-szabályozási módszerrel frészletebben a „Csodaszarvas, avagy a magyar őz és szarvas világhírnevének titka” könyv 80-84. oldalán olvasható), amelynek alapján a még elviselhető vadkárhoz ki tudjuk számítani a fenntartható szarvaslétszámot és az ehhez szükséges kilövési tervet.

Miután többen voltak sátripró erdészek, és azóta is nyitott szemmel járjuk az erdőt, azt is nagyon jól tudjuk, hogy az alkalmazott technológiával jelentős mértékben lehet megelőzni, vagy csökkenteni a vadkárt.

A vadkárkérdés nagyon jól tudom – sok érdeket érint. Eddigi gyakorlatomban mind az erdészeti és a mezőgazdasági, mind a vadászati hátrányait a valóságban is saját bőrömön éreztem. Ebből adódik, hogy az erdészet árnyoldalait is ugyanolyan kitartóan vizsgáltam, mint a látványos hálás területeit. Akkor tehát, amikor az erdők javára munkálkodunk, ezzel egyidőben a vad, a tiszta levegő, a szép természet, az ember érdekeinek biztosítására is gondolnunk kell. Számomra ugyanolyan jó érzés a tölgy első lomblevelének megpillantása, mint a néhány napos szarvasborjú csodálata, vagy ugyanolyan meghatottságot érzek az általam vezetett erdősítésből és felújításból felnőtt erdőben járva, mint az egykori borjúból felnőtt bögő szarvasbikát figyelve és ha ehhez még hozzáveszem az elvont természeti törvényszerűség felismerésének örömét, akkor meg lehet érteni elhivatottságomat a természet iránt.

Előfordulhat, hogy vizsgálataim számomra is meghökentető eredményt adnak, s ezek alapján látszik, hogy a *vadkár a gazdálkodás szempontjából lényeges tényező és a vadállomány állandó okszerű szabályozásra szoruló*, valamint megállapítható, hogy *országos viszonylatban nincs vadkárvesz és így kerülendő a féktelen gímszarvas írtás!*

A vadászat ökológiai szükségszerűsége

A címben foglalt felismerés köztudatba hozása érdekében önálló kiállítást rendező konzorcium alakult. Keretei egyelőre kialakulóban vannak. Fő szervezője dr. Egyed István erdőmérnök a Ketner és Pilis Vállalattól, társ benne a HUNGEXPO a megrendezés helyszínének rendelkezésre bocsátásával, az OTP a finanszírozás lebonyolításával, valamint több más intézmény a megfelelő támogatással. A kiállítás fővédnökségét a Nemzetközi Vadászati és Vadvédelmi Tanács (CIC) vállalta.

A megrendezés tervezett időpontja 1996. augusztus 15. – szeptember 8.

A kiállítás témajegyzéke:

- I. Vadállomány és környezet a világon.
- II. Vadászat a világon.
- III. A kiállítás keretében szerveződő nemzetközi programok.
- IV. Vadászati, természetvédelmi, horgászati rendezvények (konferenciák, találkozók, versenyek stb.).
- V. Ipari-kereskedelmi árubemutató és vásár.

Az akció jövedelmérdekelt vállalkozásként indul. Kereteinek végleges kialakulása a jövő év elejére várható. A címben kifejezett felismerés, annak tudatosítása és következetes érvényesítése e vadászat terén jelentős kezdeményezés.

Jérôme René

SZÁNTÓ GÁBOR

„Okszerűen lőni és nem irtani kell a gímszarvast!”

A nyolcvanas évek végén egy társas vadászaton, két hajtás között véletlenül találkoztam és együtt gyalogoltunk az egyik lőállásból a másikba egy magasan kvalifikált vendég-vadászsal. Vendégünk útközben lehangoltan megjegyezte: „mindent kiirtanak, nem tudnak ezek semmit, csak rombolni” – mármint az erdészek.

Vendégünknek talán szelektív a látása – villant át az agyamon, mert az egyik oldalon középkorú jó gyertyános-tölgyes, másik oldalon kétségtelentül mintegy száz hektáryi 10-15 éves felújítás alatt álló erdősisítés volt.

Régóta ismertem a területet, tudtam, hogy az öreg tölgy-erdő helyét gondosan és sikeresen beerdősítették, de ahogy kezdett a fiatal tölgyes felcseperedni, rákapott a szarvas és a dám, az évek során lerágták az egészet.

A szóban forgó vadászaton már csak a derékig-vállig érő sasharaszti és soprózanót, felette mozaikszerűen felvesződött gyertyán, nyír, cser ligetes állományát láthatta az avataltalan szem, pedig alul ott sorjázott még a csonkra rágott, a vadragás miatt ez időtáji pusztulásnak indult tölgyes. Ez a terület került éppen hajtásra.

Borús gondolataimat elhessegettem, mert az mégsem várható el egy más szakmabeli egyetemi tanártól, hogy az erdészet, vadgazdálkodás minden csínját-bínját ismerje, észrevegye, hogy itt elsősorban nem az erdészek a ludasak.

Kiváló és nagyrabecsült kollégánk írásának olvasásakor ez az epizód jutott először az eszembe. De vágjunk a dolgok közepébe. Hogy is állunk a gímszarvas írtásával? Somogy szarvasterületét mint legmegbízhatóbb rendelkezésemre álló adatot veszem példaként, amely az ország gímszarvas állományának nagyjából az egytizedét adja. Az elmúlt évszázad és az utolsó negyedszázad egy-egy 10 éves időszak évi átlagos lelővése a következő:

1885–1894 között	141 db
1970–1979 között	2122 db
1980–1989 között	3982 db
1990–1992 között	6023 db

olyan megoszlásban, hogy az utolsó öt évben az évi átlag 5755 db, de 1987 óta 5336 darabnál kevesebb nem volt.

Azt csupán a tárgyilagosság miatt említem, hogy ugyanazon időszakra vonatkozóan, a dámból 117–39–261–1223; őzből 924–3129 2733–3509; vaddisznóból 16–1530–3523–5651 volt az évi átlagos lelővése, és ezt növelte még az utóbbi kettő év évenkénti 48 db muflon lelővése. (Az apróvaddal most nem foglalkozom, ott pontosan fordított helyzet következett be.)

Az első kérdés az, hogy 23 éven keresztül folyamatosan és többé-kevésbé egyenletesen növekedő területadatok mellett, felelősséggel egyáltalán szánkra vehetjük-e a gímszarvas írtása kifejezését? Az írtás alatt ugyanis többnyire a maradéktalan eltávolítást, kipusztítást értjük.

Megfélésem szerint még fanatikus csőlátással sem! „Amennyiben a törzsállomány jelentősen és tartósan csök-

kent volna, úgy egyszerűen képtelenség lenne ilyen hosszú időszakon keresztül folyamatosan növekvő területet produkálni.)

A második kérdés, hogy nem túlzatosan szigorúak-e a vadászaton vonatkozó jogszabályaink és a vadászterület első határának megszabása. Egy kis túlzással azt is mondhatjuk, hogy egy valamirevaló szarvasbika jogtalan vagy nem egészen jogos elejtése szinte nagyobb hercehurcával jár, mint egy emberölés, és az sem fogadható el, hogy négyezer hektárnál kisebb terület nem lehet önálló vadászterület.

A harmadik kérdés, hogy nem túlzatosan szigorúak-e a vadászatra vonatkozó jogszabályaink és a vadászterület első határának megszabása. Egy kis túlzással azt is mondhatjuk, hogy egy valamirevaló szarvasbika jogtalan vagy nem egészen jogos elejtése szinte nagyobb hercehurcával jár, mint egy emberölés, és az sem fogadható el, hogy négyezer hektárnál kisebb terület nem lehet önálló vadászterület.

A negyedik kérdés, hogy amikor a természet egyensúlyának megőrzésére hivatkozunk, nem lenne-e szükséges egyenlő mércével mérni? Mert a természet egyensúlya nem csupán a szarvas vagy más könnyen értékesíthető vadfajaink nagy vehemenciával történő védelmének (propagandájának), sőt nem is a fakitermelés csökkentésén, de a folyamatos újratermelhetőség biztosításán, az életközösség minden elemének arányos megtartásán múlhat.

Gyakorlati tapasztalat, hogy a vadásznak (az erdészvadászoknak is) általában mindig kevés a vad, míg az erdőnek attól a határtól kezdve, amikor vadkár miatt nem tud természetesen felújulni, vagy az erdősisítést ez okból nem lehet felnevelni, már elviselhetetlenül sok, ezért ha az ohajtott természetes egyensúly fenntartására törekszünk a vadlétszám szabályozása is elkerülhetetlen.

A nagyvad, köztötte a szarvas túlszaporodása az erdő növényállományának leromlását, egyes térségekben az erdő teljes megsemmisülését eredményezi. Ez a folyamat végső soron magát az erdei vadállományt is veszélyezteti, mert élőhelyét teszi tönkre, nem beszélve arról a gazdasági hátrányról, amely a nem vadász társadalmat is érzékenyen érinti.

Somogyban például 1992-ben a vadkár miatti bizonyítható gazdasági hátrány meghaladta a hétszázmillió forintot (több mint 500 millió a fakitermelés kényszerű csökkentéséből eredő hozamkiesés és mintegy 200 millió forint a többletráfordítás) és nem beszélünk még az ökológiai érdekek sérüléséről. Erre a jelenségre mondta Inkey Pál báró, hogy a vadászat üzlet, aminek más élvezi hasznát, mint aki terheit kénytelen viselni.

Az erdősisítések leromlásának, megsemmisülésének árnyát kívánom bemutatni néhány somogyi példával, a terepi munkában igen jártas és „abszolút” pártatlan szakemberek számbavétele alapján.

Az egyik 16 ezer hektárnál nagyobb dombvidéki erdőszetnél az 1979. évi üzemtervek 1989. évi megújítása során

regisztrálták, hogy az első felvételnél 1-10 éves, a második felvételnél 11-20 éves tölgyállomány 49%-a, a fenyőnek 41%-a, a bükknek 19%-a erendendő vadkár miatt megsemmisült, helyét töltelék fajok foglalták el.

Egy másik nyolcezer hektárnál nagyobb dombvidéki erdőzetnél 1982-1992 között ez a folyamat „csak” 44% tölgy és 32% fenyő elpusztulását eredményezte az említett korosztályban. A harmadik szinten dombvidéki, de jól vadgazdálkodó ötezer hektáros erdőzetnél a tölgynek 1%, a bükknél 14% gyarapodás történt, pedig itt is lőnek évente mintegy 80 darab szarvas és minden évben van aranyérmes gímszarvas is, de a vadászok szerint itt nincs vad.

Egy közel kilencezer hektáros síkvidéki erdőzetnél 1983-1992 között a tölgy 37%-a pusztult el vadkár miatt, igaz a fenyő 13%-kal (újraerdősítések, pótlások miatt) növekedett. Egy-két erdőzetnél az üzemtervezésnél mérlegekre került az is, hogy nem lenne-e célszerű a 10-30 év közötti főleg hársas fiatalosokat nagy tömegben véghasználni és a területét újraerdősíteni. A hárs kérgét oly mértékben lehántja folyamatosan a szarvas, hogy az egyébként mutató hársállományok folyamatosan összeomlanak.

Ezeket a folyamatokat a legszűkebb szakaszjón kívül mély hallgatás övezi, a tömegkommunikációs eszközök szinte irtóznak bemutatásától. Kétségtelen, hogy vonzóbb a TV képernyőjén egy szeptemberi szarvasbőgés, hatásosabb egy véghasználat bemutatása, mint az újratermelés prózai témájával, ezernyi napi gondjával foglalkozni.

Az előbb közölt üzemtervi felmérések adatai nagyobb térségek pl. egy-egy erdőzet esetében fenntartás nélkül elfogadhatók. Fenntartással kell kezelniük azonban a mintavételes eljárások eredményeit, az E-lapos adatállománynak a vadkárosításra vonatkozó adathalmazát, hisz ezeket a károsításokat elég nagy arányban maga a vadgazda állapítja meg, másrészt a legkritikusabb vadkárosítások az E-lap állományban nem is szereplnek, mert a megsemmisítő kártelek igen nagy arányban az erdőstések befejezése és az ötéves felülvizsgálat közötti periódusban következnek be.

Az ország erdőterületének az egytized részén (Somogyban) az utóbbi másfél-két évtizedben, az 1-10 éves korosztályban, az összes biotikus eredetű károsítás között a meghatározó szerep (mintegy 80%) az erdei vadkárosításé volt. Emiatt kellett mérsékelni vagy beszüntetni évi százezer köbméteres tételekben a fakitermelést, igen nagy térségekben felhagyták az erdőtelepítést, de a mezőgazdasági hasznosítást is.

Széchenyi Ferenc gróf hajdani virágzó erdőcsokonyái (ma Csokonya-Visonta) hatalmas uradalmának romjain ma látóhatárig parlagok a földek, noha a múlt században egyedül a Keselős legelőn mintegy hétezer állatot legeltettek, csónakkal szállították részükre ki a sót.

Dél-Somogyban Széchenyi Imre hatalmas kukoricagórékat építtetett, a Horvátországból, Szerbiából Bécs felé terelt nagy állatsereg (elsősorban sertés) ellátásában is közreműködve. Alexandra pusztán még néhány éve is sőrőket hízaltak, a vidék művelte földjeit, az elmúlt két évtizedben sok és jó erdőt telepítettek.

Mára elérvult a határ, az erdő gazdáltna, a szántókat gaz verte fel. Az emberek munkanélküli segítenylen gondódnék. A görgetegiek is azon gondolkodtak, hogy be kellene keríteni az egész határt, mert a sok vad miatt nem tudnak eredményesen gazdálkodni. Ha csak két községet érintene a dolog, szót sem érdemelne, de itt csupán egyetlen vadászterület közel negyven települést érint, és sok hasonló vadászterületünk van.

Megjelentek az ügynökök is, 8-10 méter tűzifa árát kínálva az erdő hektárjáért. Az egyik budapesti, magát megnevezni nem kívánó kft. körözvénye szerint 4-5 ezer hektáros birtokot szándékozik vásárolni, és nem ő az egyedüli.

Sokan aggódnak, hogy kicsúszik a paraszt lába alól a föld, ami megélhetésnek, potenciális jövedelmének forrása. A kialakult helyzetben a vadászatnak és vadgazdálkodási gyakorlatnak - de a törvényhozásnak is - jelentős szerepe van, mert a vadászati érdekek eluralkodása nagy térségekben kilátástalanság és súlyos termelési zavarok forrása, még akkor is, ha a vadgazdálkodási érdekeket természetvédelmi köntösbe burkoljuk.

Ismereteim szerint az ország többi domb- és hegyvidékén (sőt az Alföld némely térségében is) noha eltérő mértékben, de hasonló gondokkal küzdenek. Ezért a jóindulat ellenére is megtévesztő az olyan végkövetkeztetés, hogy országos viszonylatban nincs vadkárveszély és kerülendő (ami nincs!) a féltelen gímszarvas irtás.

Ha országos viszonylatban az összes erdőterülethez képest 0,8%-ban fordul elő a vadkár, az az ötven év körüli átlagos vágáskor esetében az évi 2%-os véghasználati területnek mintegy felét érinti. Erre azért nem mondhatjuk, hogy jelentéktelen, különösen akkor, ha tudjuk, a legértékesebb erdőstések esnek áldozatul.

Azt tartjuk, hogy az erdő legfontosabb környezetvédelmi szerepe a Föld légkörének oxigénkörforgásában van. (Ezért a tiltakozás a trópusi őserdők valódi irtása ellen.) Ha ez igaz, akkor egyáltalán nem mindegy, hogy milyen az erdeink szervesanyag-produkciója, és nem marasztalható el a jó erdőket produkáló, az erdőket folyamatosan fenntartó erdőstársadalom azon része, amely az erdő és vad kapcsolatában is a helyes arányok kialakítására, visszaállítására törekszik, hisz az állatvilág lényegében a növényvilág függvénye.

Nem veshetünk el a számok és számítások labirintusában, mert a számok olykor-olykor megrézfálnak bennünket. Pl. az egyik most üzemtervezett erdőzet azonos időpontjára vonatkoztatott aktualizált és üzemtervi terepi felvételi adatai között az 1-10 éves tölgy állomány esetében 79%-os, a 11-20 éves korosztályban 68%-os különbséget mutatkozik, igaz, hogy az aktualizálás tíz év óta tételeken nem volt ellenőrizve.

Talán ilyen tapasztalatok is készítették az egyik nálunk is megfordult német delegációt arra, hogy amikor számítás-technikai tevékenységünket akartuk ismertetni, azt kérték, hogy ne számítógépeket, hanem erdőt mutassunk nekik. E kérésüket sikerrel teljesítettük.

Tökéletesen igaz a természet szerető emberek összefogásának szükségessége, ám ennek az ára az érdekek kölcsönös tiszteltetésben tartása, arányos érvényesítése. Úgy gondolom, ezt valamennyi jó szándékú ember elfogadhatja.

GERA PÁL

Gondolatok a vadállomány becsléséről

Ismert tény, hogy hazánkban minden év februárjában a vadászatra jogosultak saját területükön kötelesek az ott élő vadállomány létszámát megbecsülni, és a kapott adatokat a felelős szervek eljuttatni. Ismert tény az is, hogy ezeket a becsléseket nem igazán lehetett komolyan venni, hiszen azok alakulását – az esetek nagy részében – rendkívül sok minden, de legfőképpen a valódi vadlétszám ismertetésének elutasítása jellemezte. Annak, akinek az volt az érdeke, hogy minél kevesebb vad legyen, az azt hangoztatta, hogy lényegesen több a vad, mint amit becsültek, az viszont, aki több vadat szeretett volna látni, mint amennyi ténylegesen volt, az mindent elkövetett azért, hogy bizonyítani tudja, milyen kevés vad él a területén. Célja az volt, hogy a lelövési terveket ne emeljék fel, míg a másik „tábor” éppen a lelövési tervek megnevelését igyekezett elérni.

Igy tulajdonképpen csak saccolni lehet – és még mindig csak saccolni lehet –, hogy valójában mennyi vad is él jelenleg erdeinkben, mezőgazdasági területeinken. Fontos annak leszögezése, hogy a saccolás és a becslés között lényegbeli különbségek vannak. Egyszerűsítve a dolgot: saccolásnak nevezhetjük azt, amikor valamilyen mennyiséget egyéni megítélés alapján jellemezünk (pl. a vadlétszámot), becslés viszont az, amikor egy szigorú mintavétel alapján történő eljárás során jelentünk ki valamit. A gyakorlatban az sem volt ritka, hogy egyes területeken egyáltalán nem végezték el a vadszámlálást, inkább az elmúlt évek statisztikai adatai alapján készítették el állomány-jelentésüket.

Sokan vannak olyanok (főként erdész szakemberek), akik az évenkénti becslések ellenzői, azok teljes valótlanságát, hamisságát állítják, mondván, hogy azokat sokan komolyan veszik, és érvként használják föl, ami elcve elfogadhatatlan, hiszen az adatok nem a valós helyzetet mutatják. Az, hogy végül is mennyi vad élhet ténylegesen a területeken, egy nemrégiben megtartott vadászati fórum alkalmával, az egyik résztvevő által mondottakkal jellemezhető: az állami vadgazdálkodók egységneknl átlagosan 40 százalékkal, vadásztársaságoknál 30 százalékkal több volt mindig a vad, mint amit jelentettek.

Látható tehát, hogy nem könnyű eligazodni a vadállomány becslésének kérdésében, ugyanakkor rendkívül fontos lenne olyan szisztematikai kidolgozást és alkalmazást, amelyek használhatóak lennének a gyakorlatban. Vadgazdálkodásunk meghatározó alapja lehet a jövőben, hogy ténylegesen olyan információkkal rendelkezünk, amelyek (ha száz százalékos pontossággal nem is, de azt megközelítőfőn igen) valódi adatokat szolgáltathatnak. A kérdés ebben az esetben az, hogy vannak-e ilyen módszerek, és ha igen, akkor azt a hazai vadászatra jogosultak tudják-e használni. Ezek a kérdések már évek óta nagy viták okozói. Lássuk először is, hogy egyáltalán mi a gond a jelenleg alkalmazott becslési módszerekkel.

Ez idő szerint a napárti évi végén kell tervezni és a következő napárti évi elején kell becsülni a vadlétszámot. Ez a sorrend ellentmondásos, és tulajdonképpen elég „szerencsétlen” megoldás. A következő évi gazdálkodási tervet az előző év végén elkészíteni úgy, hogy még az adott évi eredmény sem ismeretes, illetve még a létszámbecslés sem történt meg, nehezen használható.

Nagyvad esetében a februári becsléskor komoly következtetéseket amúgy sem lehet levonni, mivel az őszi vadászati idenyben egészen más a nagyvad területi megoszlása. Óriási gond – a létszám pontatlan megállapításán túl –, hogy a vadászatra jogosultaknak az ivararányról még körülbelüli sejtésük sincs. Ez utóbbit jobban fel lehet mérni az őszi létszámbecsléssel. Mindenféleképpen célszerű lenne, hogy a jövőben a lét-

szám, az ivararány, a korösszetétel becslését a vadászati ideny kezdetéhez a lehető legközelebb végezzék el. Évi két alkalommal elvégzett számlálás sem tűnik irreálisnak, mondjuk februárban és szeptemberben (de lehetőségek megoldásnak tűnik a decemberi–júliusi megosztás is). Így az első számlálás akkor történe, amikor a természetes vegetáció a vad számára még szűkében áll rendelkezésre, a másik pedig a vadászatok megkezdése előtt. Ezáltal mindenképpen realisabb képet nyerhetnénk.

Sokat hangoztatott gond még, hogy létszámbecsléskor miként veszik figyelembe (egyáltalán figyelembe veszik-e) a váltovat? Apróvadász területeken nem okoz lényeges változást az apróvadmogás. Nem úgy a nagyvadász területeken. Látni kell, hogy ma már egészen mást értünk a váltovat fogalmán, mint tették azt ezéltől akár 20 évvel. A vadmozgást elsődlegesen a terület táplálékkínálata határozza meg, ez a döntő momentum. Ugyanakkor még sok más tényező is befolyásolja a vadfajok mozgását (pl. a terület zavartsága), így ez is olyan probléma, amelynek orvoslása még szintén megoldásra vár. A februári számlálások alkalmával nemigen veszik figyelembe a váltovat (legalábbis nem jellemző), ugyanakkor a vadászati tervezésénél számoltak (számolnak) velük. Erdészeti szakemberek közül többen a váltovat fogalmát teljesen feleslegesnek tartják, hiszen (véleményük szerint) az gyakorlatilag csak a vadászatra jogosultak felelősségét osztja meg. A vadgazdálkodás-vadászati terén dolgozó szakemberek ennek ellenkezőjét állítják nem tagadva, hogy azokon a területeken, ahol rendszeresen nagymérvű vándorlás tapasztalható, a számlálás nehezebb; egyesek szerint eleve értelmetlen ilyen helyeken az állomány-nagyságot meghatározni. A kérdés viszont továbbra is az, hogy mi a megoldás? A szakemberek egy része szerint ilyen esetekben az állomány-sűrűség meghatározására kellene szorítkozni, és kisebb területekre vonatkozóan az állomány-nagyságot meghatározni.

Szólni kell még a becslési eljárásokról is. A módszerek tárházának kínálata nagy, ugyanakkor a használt módszerek skálája rendkívül szűk. Ennek okai közismertek, így azokra itt most : érek ki. A jövő vadgazdálkodásának szempontjából lényeges lenne, hogy minél több olyan módszert alkalmazzanak a vadászatra jogosultak, amelyekkel eredményesebben lehet elvégezni a becsléseket. Mindernek még napjainkban elsősorban materiális akadályai vannak, de azon túl a szakemberek nem „kellő érdeklődése”, a vadásztársaságok viszonylagos passzivitása sem mellékes szempont. Pedig az ismert módszerek közül is meg lehet találni azt, amelyik a legmegfelelőbb az adott vadfajra, az adott gazdasági körülmények között.

Nem mellékes az sem, hogy az érdekeltségű rendszer maga változzon meg. Senkinek ne álljon érdekében az adatokat elferdíteni, eltitkolni. Lehet használni bármilyen számlálási módszert, de az mindaddig semmit sem fog érni (még akkor sem, ha az történetesen a legjobbnak „kikiáltott”), amíg a kapott adatok nem a maguk valóságában jelennek meg.

A változások korát éljük. Megváltozott és megváltozik körülöttünk minden, így maga a vadgazdálkodás-vadászati is. Az még megmondhatatlan, hogy ez a változás milyen lesz (hiszen sokan vannak, akik mindent megtesznek azért, hogy semmilyen változás ne legyen), de nagyon fontos az, hogy hazánk vadállománya ne lássa kárát mindennek. Remélhetőleg a mezőgazdasági, erdészeti és vadászati szakemberek fognak tudni együtt dolgozni a jövőben, hiszen az érdekük alapjaiban egy kell hogy legyen: megőrizni hazánk természetes élővilágát.